

Koncept ALÉTHEIA v existenciální léčbě

Leoš Horák

EPOCHÉ – Regionální institut duševního zdraví, Plzeň, ČR

Adresa pro korespondenciu: PhDr. Leoš Horák, EPOCHÉ/Regionální institut duševního zdraví, Zábělská 43, 312 00 Plzeň, ČR, E-mail: leos.horak@epoche.cz, Tel.: +603889162

K novým trendům v psychoterapii patří nepochybně směřování k svébytnosti psychoterapie jako oboru a k radikální změně jejího paradigmatu. To je již předběžně připraveno badatelským úsilím fenomenologické filosofie a psychologie. Podle reference Jiřího Růžičky se o tom již hovoří

v Evropské asociaci psychoterapie, naposledy na schůzce ve Vídni v únoru 2009.

Parmenidova ALÉTHEIA je nejstarším filosofickým skvostem, objevuje se již cca 500 let před Kristem. V jeho myslitelské básni čteme:

...máš ale zakusit všechno:

*jak zlehka vykroužené neskrytosti nehlučné srdce,
tak domnění smrtelných, jemuž chybí důvěra v neskryté.*

Kruh postrádá počátek a konec, resp. jsou na něm všude tamtéž. Kruh je „nekonečný“. Není ale nicotnou lineární nekonečností neukončené přímky. „Nehlučné srdce“ poukazuje k tichosti, která v sobě usebírá vše to, co neskrytost jedne skýtá. A to vše, vše, co bylo, jest a bude, je jedno jedině, totiž to, „že jest“. Parmenidés první myslí bytí vůbec.

Hluboký smysl konceptu byl ale zapomenut. ALÉTHEIA je ve slovnících až dodnes překládána jako pravda, správnost, příp. spolehlivost, jistota. Znovu objeven je až ve fenomenologii 20. století. Již v *Sein und Zeit* Martin Heidegger píše: *Říká-li se obrazně, že člověku je vlastní lumen naturele, neznamená to nic jiného, že je samo o sobě jakožto „bytí ve světě“ prosvětleno a to nikoli nějakým jiným jsouncem, nýbrž tak, že ono samo jest světlna.*

V originále je *Lichtung*, v poznámce ALÉTHEIA - otevřenost. V později připojené poznámce čteme: *existence je tudíž vyvstávání a vyčnívání do otevřenosti „tu“: eks-istence.* Pomlčkou v předložce „eks“ zdůrazňuje Heidegger extaticí existenci, nejde tu totiž o nic samozřejmého!

Německé substantivum *Lichtung* (světlna, mýtina, paseka) vede zpátky ke slovesu *lichten* (prosvětlit). Adjektivum *licht* je spřízněné s *leicht* (lehký). Něco prosvětlit znamená: učinit to lehkým, volným a otevřeným, např. les na nějakém místě uvolnit (osvobodit). Lesní světlinka (ano, to je staré české slovo pro paseku) se liší od hustého a neprostupného lesa, v němčině *Dickung* (houština).

Paseka zůstává pasekou i v noci, jejím bytostným určením není světlo, ale volno, otevřeno. Tím může každý světelný paprsek jen procházet. Ale jen ALÉTHEIA dovoluje spatřit tmu jako tmu. A spatřit člověka. *Krásný je člověk i když se zjevuje ve tmě, slyšíme v básni Georga Trakla.*

ALÉTHEIA je původní zřejmost lidství jakožto lidství i - a zvláště - v jeho temnotách, v jeho smrtelnosti. V naší smrtelnosti. *Jak by se kdo mohl skrýt před tím, co nikdy nezapadá? Tak naléhavě se táže, také někdy kolem r. 500 před Kristem, Hérakleitos. Co či kdo nikdy nezapadá? Slunce ne, to zapadá. Snad ALÉTHEIA? Smrt? Bůh?*

Pokusím se načrtnout tuto otázku s pomocí filosofického a teologického myšlení 20. století. Své „tažení proti tendenci k upadání“ zahájil Heidegger již v r. 1922. Upadáním míní základní způsob bytí každodennosti, normalitu. Normalita je svádějící a zklidňující, zároveň ale odcizující, rozptylující. (Hodně později mluví Joseph Ratzinger o „diktatuře obvyklosti“). Upadání je mu útekem před sebou samým, před svou nejvlastnější možností být autenticky, „svůj“. Útekem před vlastní smrtelností. Starost o autenticitu pak není útekem před světem, nějakým povznesením se nad či mimo normalitu. Není ani „hloubavým utápěním se v egocentrické reflexi“ (tu Heidegger míní zřejmě tehdy módní psychoanalýzu). Jde mu o „uchopení života u kořene jeho problematičnosti“. Heideggerovo tažení, jeho cesty k tajemství bytí, nelze v tomto formátu ani naznačit.

Wilhelm Weischedel přesvědčivě ukazuje, že víra v křesťanském smyslu má na mysli v posledku totéž, co sám jmenuje

tajemstvím, které nemůže být předem myšleno. Křesťané to ale vyjadřují v příbězích a obrazech, filozofická řeč je řečí bezprostřední. Obojí se však snaží, byť každé svým způsobem hovořit o tomtéž.

Jan Patočka se na sklonku života vyjadřuje ještě rasantněji. Díky „otevření se propastnosti božství a lidství“ je „křesťanství dosud největším a nepřekonaným, ale též do konce nedomyšleným vzmachem, který člověka uschopnil k boji proti úpadku.“

Dovolte mi tedy, prosím, jakkoli to není na našich fórech obvyklé, citovat i několik teologů. Karl Barth hovoří o „tajemství, srovnatelné jen s neproniknutelnou temnotou smrti, do kterého se Bůh halí právě tehdy, když se člověku zjevuje, dává poznat, odhaluje...“ Hans Küng zdůrazňuje, že Bůh „není žádné jsoouco, je mnohem spíš skrytým tajemstvím bytí Ono tajemně sjednocující ve všem jsooucím, bytí - samo jako základ a cíl všeho jsooucího...“ Z existenciálního pohledu je velkou výzvou Küngova „poslední velká alternativa“: „Je pro člověka umírání umíráním do nicoty anebo do poslední skutečnosti? Sám ví: „Člověk neumírá do nicoty, ale do první a poslední skutečnosti. Umírání není absurdní odchod a zánik, nýbrž vchod a návrat domů.“ Küngovi jde o „prohloubení, hlubší vyměření lidskosti, která je s to určit a unést i propastné hlubiny, negace, temnoty, smrt.“ Vždyť „nezemřeme do tmy, do prázdnoty a do nicoty, nýbrž do nového bytí, do plnosti, do světla úplně nového dne.“ Tomáš Halík vyzvedá „salto víry a odvahy z „viděného světa“, který nás mnoha způsoby svádí k nevěře a nedůvěře, do „neviděného“ - do náruče tajemství skrytého smyslu nepochopitelné a neviditelné „Skutečnosti“...“

Jak ale může být přítomna ALÉTHEIA v léčbě? Určitě ne jako slovo, jako filosofický pojem. U existenciálních terapeutů a terapeutek předpokládám, samozřejmě kromě hlubokých znalostí obecné psychoterapie, ono „vyčnívání“ do ALÉTHEIA. To, že na ALÉTHEIA dbají, berou na ni ohled, respektují ji. S Parmenidem řečeno, že jim „nechybí důvěra v neskryté“. A naši pacienti a pacientky? Jak říká Halík: „Člověk, zcela vyprázdněný ve vztahu k transcendenci (naštěstí) opravdu neexistuje...“ Dante Alighieri začíná svou *Božskou komedii* slovy:

*V půl naší zemské pouti když se vkročí,
já octnul jsem se v tmavém pustém lese,
neb cesta pravá zmizela mi z očí.
Ten popsati les, ruka má se třese:
Tak divoký byl, drsný, v stálém šeru,
Že vzpomínka naň nový strach mi nese!
Jak tam jsem přišel říci nedovedu,
tak plný spánku byl jsem v oné chvíli,
když minul jsem se pravé cesty sledu*

Kde schází ALÉTHEIA (paseka, mýtina), tam se mýjíme s životní sousledností, se svým osudem. Nicméně onen „pustý les“ je výzvou k budování naší nejvlastnější identity s pokorou k ALÉTHEIA a jejímu „nehlučnému srdci“.

Literatura

Literatura u autora.

Do redakcie došlo 20.12.2009.